

rus og psykiatri; årsaker og effekter

TK Larsen

Professor dr med UiB

forskningsleder regionalt senter for klinisk psykoseforskning

oversikt

oversikt

- Hva er forholdet mellom rus og psykose?

oversikt

- Hva er forholdet mellom rus og psykose?
- Resultater fra TIPS-prosjektet

oversikt

- Hva er forholdet mellom rus og psykose?
- Resultater fra TIPS-prosjektet
- oppsummering

Et eks

Et eks

- Mor ringte TIPS fredag ettermiddag; "min sønn er psykotisk og bruker rusmidler"

Et eks

- Mor ringte TIPS fredag ettermiddag; "min sønn er psykotisk og bruker rusmidler"
- Innlagt ØH

Et eks

- Mor ringte TIPS fredag ettermiddag; "min sønn er psykotisk og bruker rusmidler"
- Innlagt ØH
- Utskrevet mandag med diagnosen "rusindusert psykose"; mor kontaktet TIPS på ny (heldigvis)

Et eks

- Mor ringte TIPS fredag ettermiddag; "min sønn er psykotisk og bruker rusmidler"
- Innlagt ØH
- Utskrevet mandag med diagnosen "rusindusert psykose"; mor kontaktet TIPS på ny (heldigvis)
- TIPS kontaktet legen som bekreftet at pasienten var skrevet ut med symptomer på psykose; overlegen hadde sagt "det var bare rus".....

Et eks

- Mor ringte TIPS fredag ettermiddag; "min sønn er psykotisk og bruker rusmidler"
- Innlagt ØH
- Utskrevet mandag med diagnosen "rusindusert psykose"; mor kontaktet TIPS på ny (heldigvis)
- TIPS kontaktet legen som bekreftet at pasienten var skrevet ut med symptomer på psykose; overlegen hadde sagt "det var bare rus".....
- Vi fikk ham lagt inn på ny; han er fortsatt innlagt

Psykose og rus

Psykose og rus

- Narkotiske stoffer påvirker de samme signalsubstansene i hjernen som vi antar er "i ubalanse" ved psykoser

Psykose og rus

- Narkotiske stoffer påvirker de samme signalsubstansene i hjernen som vi antar er "i ubalanse" ved psykoser
- Antipsykotiske midler "stabiliserer de samme stoffene"

Psykose og rus

Psykose og rus

- Er stoffmisbruk årsak til psykose?

Psykose og rus

- Er stoffmisbruk årsak til psykose?
- Eller tyr den som lider av (begynnende) psykose lettere til rusmidler?

Psykose og rus

Psykose og rus

- Rus → tidligere psykosestart

Psykose og rus

- Rus → tidligere psykosestart
  - Tidligere debut hos mennesker som ville utviklet sykdommen i alle fall?

Psykose og rus

- Rus → tidligere psykosestart
  - Tidligere debut hos mennesker som ville utviklet sykdommen i alle fall?
- Rus → dårligere forløp

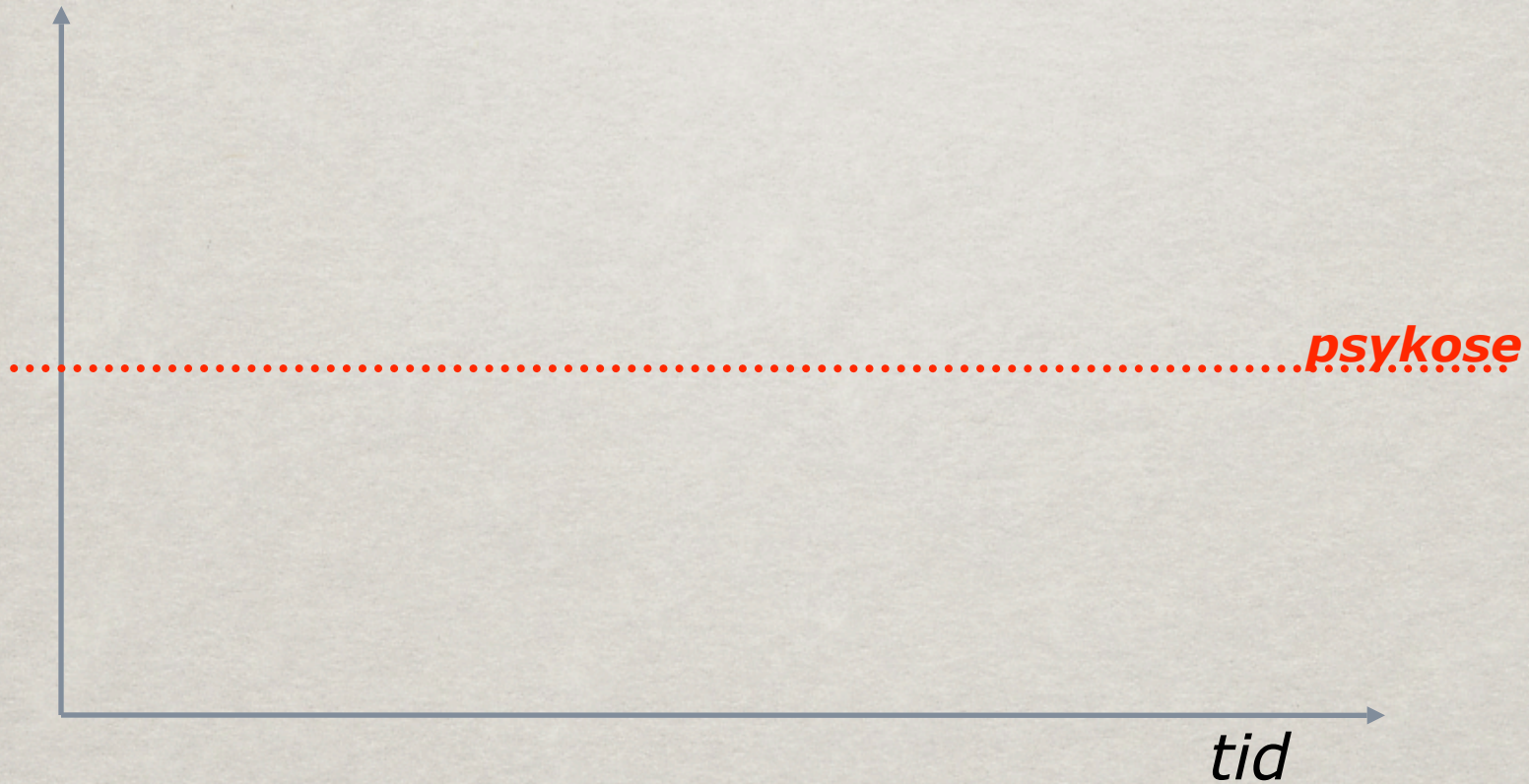
Psykose og rus

- Rus → tidligere psykosestart
  - Tidligere debut hos mennesker som ville utviklet sykdommen i alle fall?
- Rus → dårligere forløp
  - Vil mindre bruk av rus gi bedre forløp?

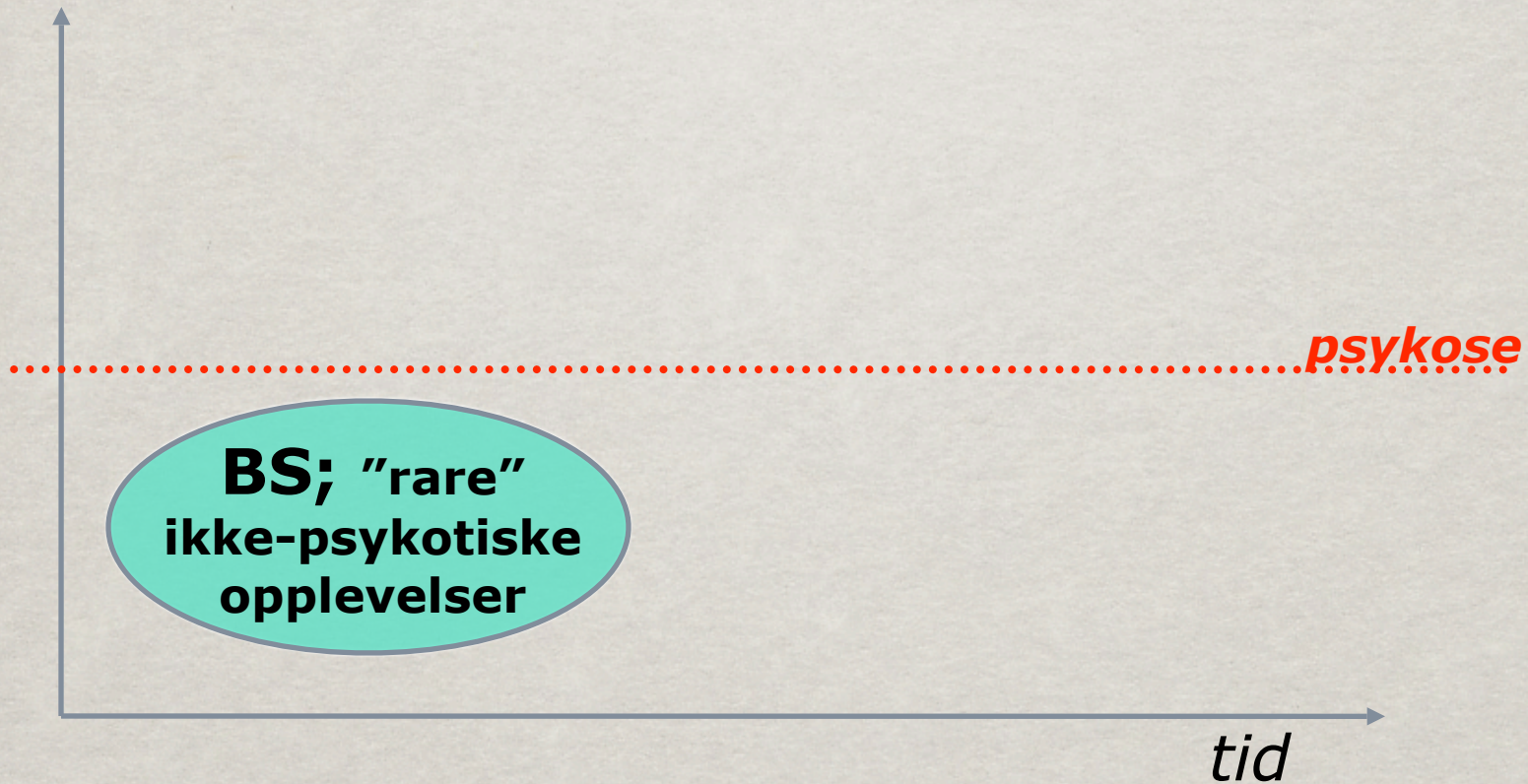
Psykose og rus

- Rus → tidligere psykosestart
  - Tidligere debut hos mennesker som ville utviklet sykdommen i alle fall?
- Rus → dårligere forløp
  - Vil mindre bruk av rus gi bedre forløp?
- Rus → forklaringsmodell ved begynnende psykose?

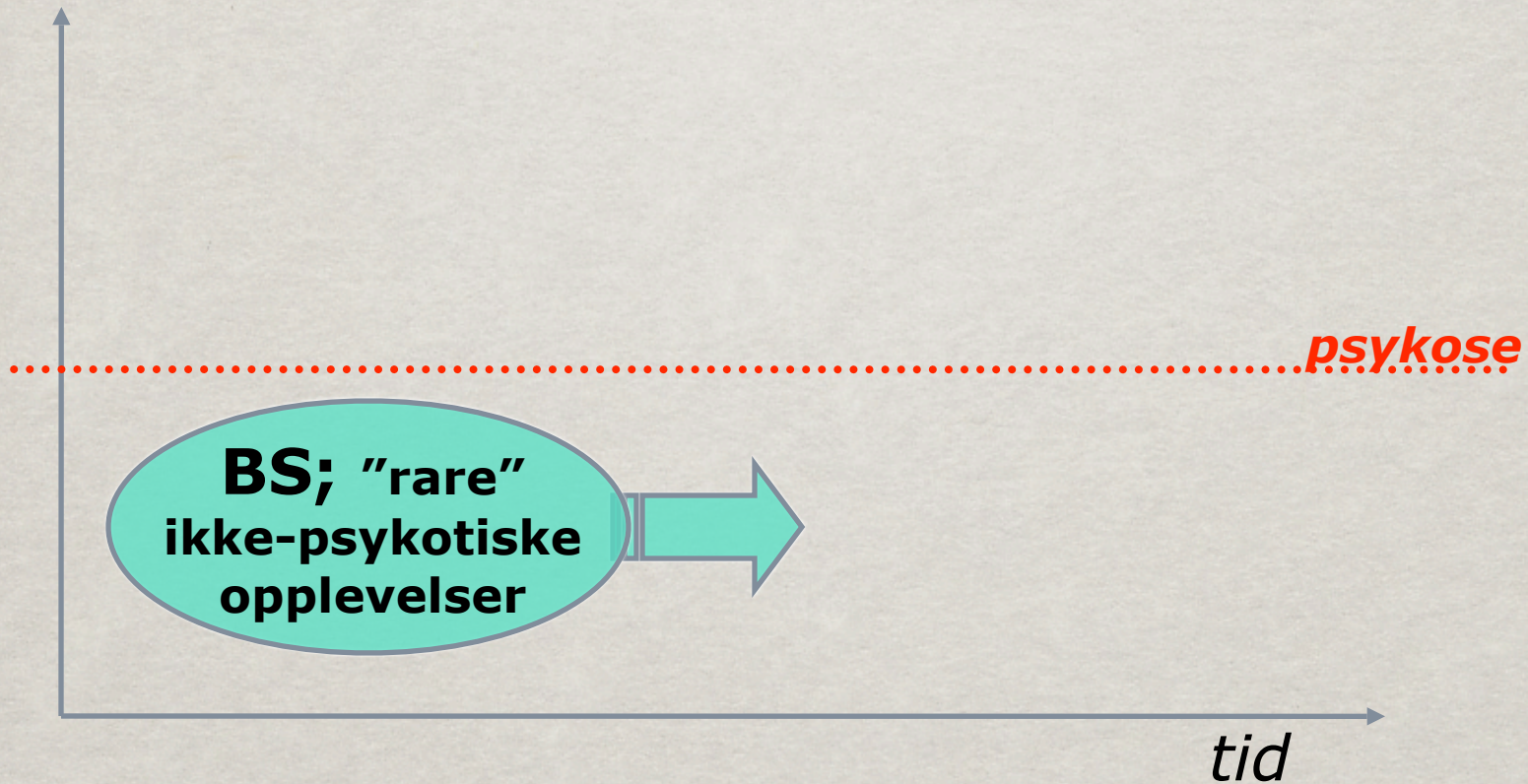
Basic symptom modellen

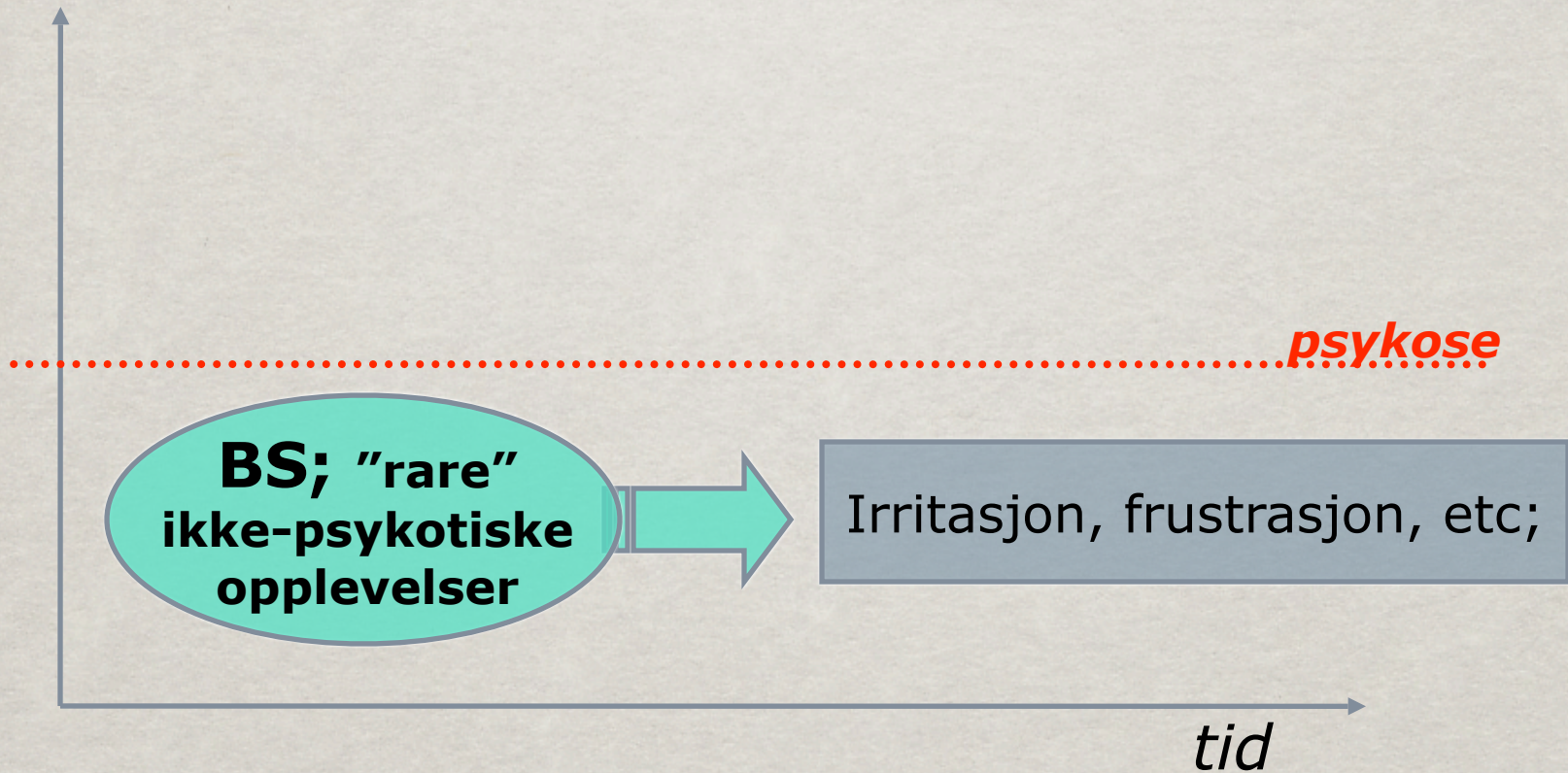
Basic symptom modellen

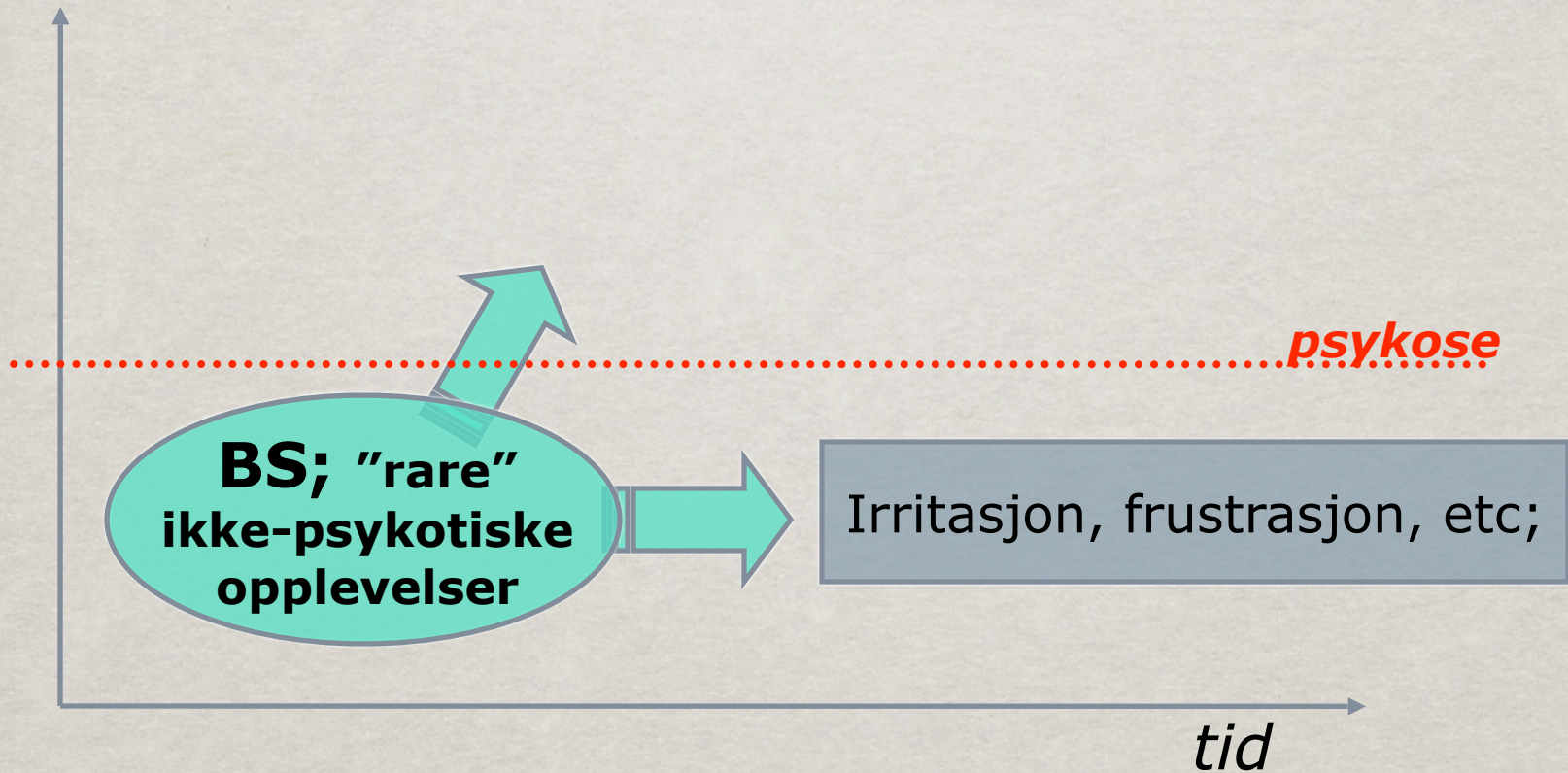
Basic symptom modellen

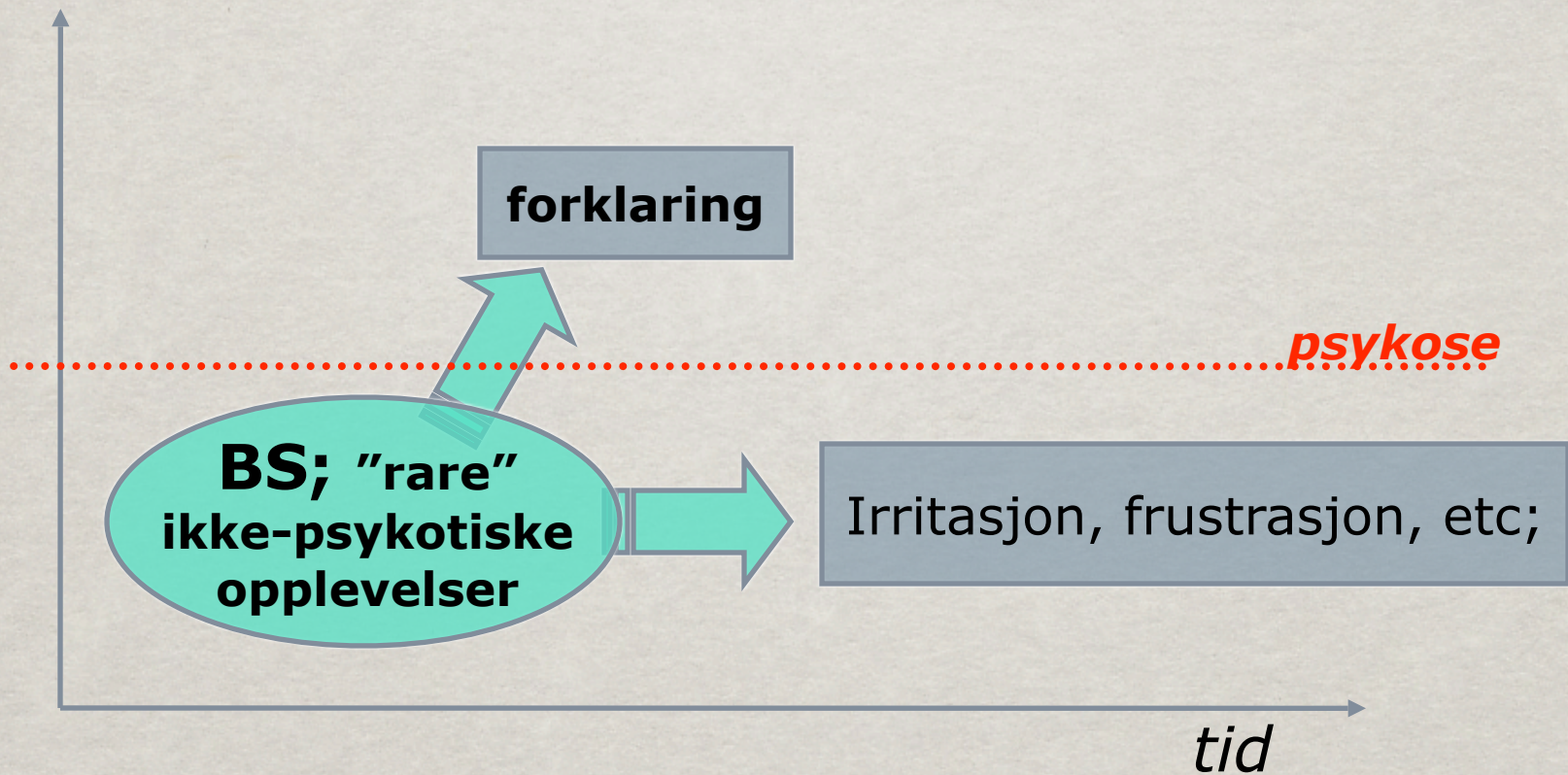
Basic symptom modellen

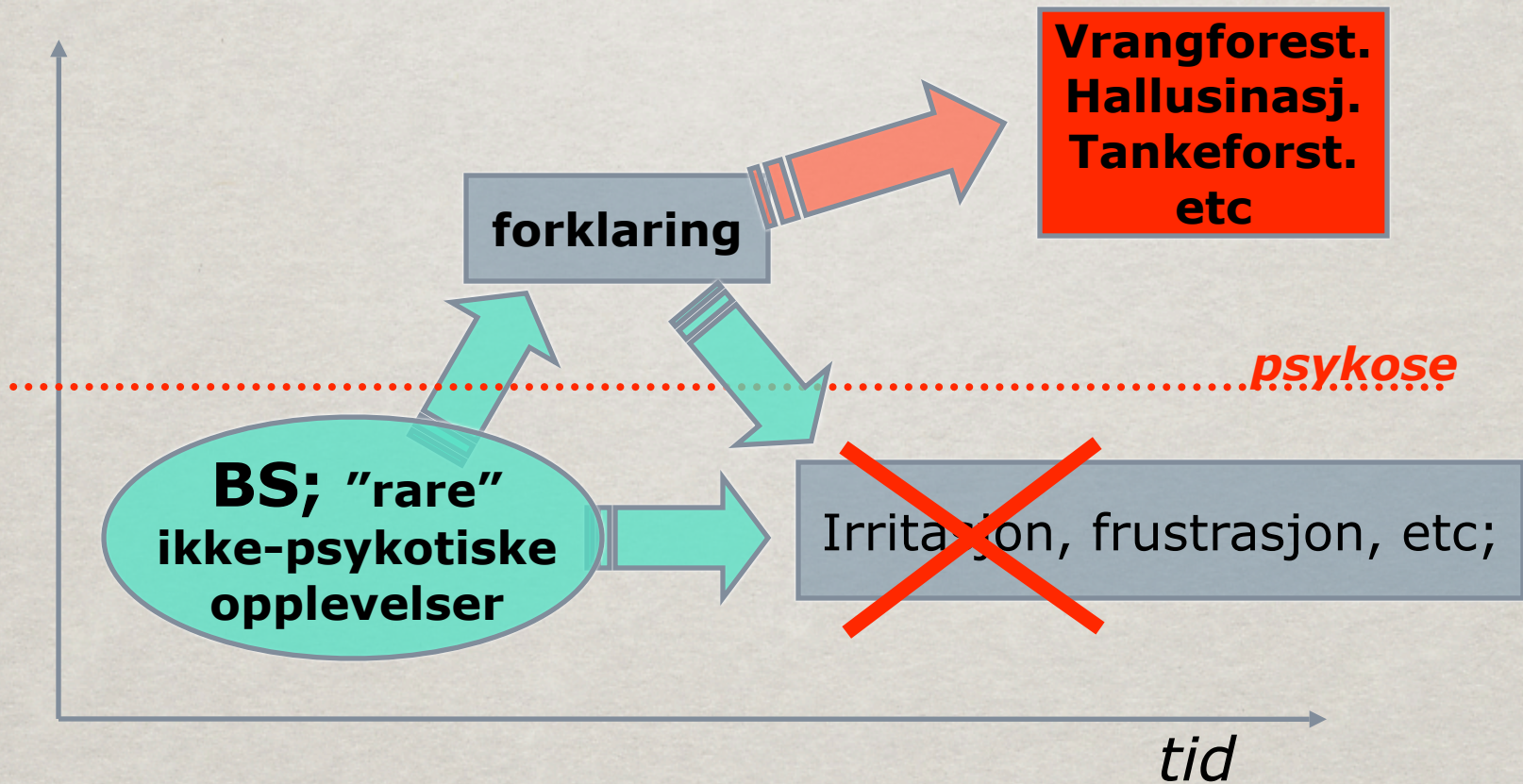
Basic symptom modellen

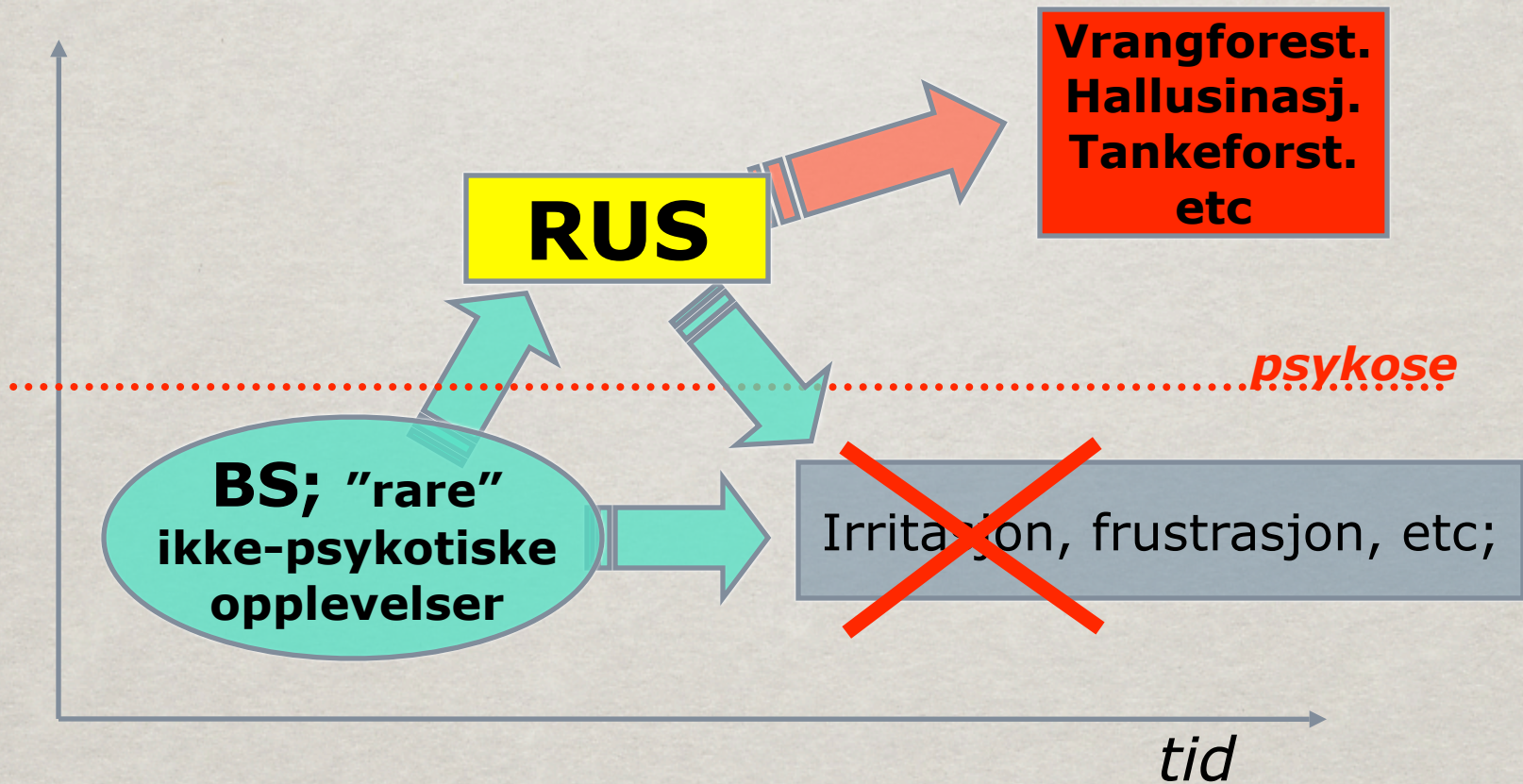
Basic symptom modellen

Basic symptom modellen

Basic symptom modellen

Psykose og rus

Psykose og rus

- Stoffmisbruk er korrelert med en dårligere prognose

Psykose og rus

- Stoffmisbruk er korrelert med en dårligere prognose
- Mer innleggelseser (kortere)

Psykose og rus

- Stoffmisbruk er korrelert med en dårligere prognose
- Mer innleggelseser (kortere)
- Psykostimulantia (alkohol, cannabis, hallusinogener) kan utløse psykose (tilbakefall)

Psykose og rus

Psykose og rus

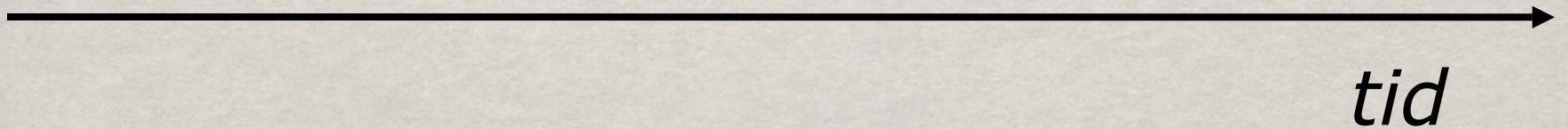
- Dårligere samarbeid om behandling; medikamenter, psykoterapi og rehabilitering

Psykose og rus

- Dårligere samarbeid om behandling; medikamenter, psykoterapi og rehabilitering
- Mennesker med psykose er sannsynligvis mer sårbare for dårlige effekter av rus enn normalbefolkningen

Psykose og rus

Psykose og rus

Psykose og rus

psykose

tid

Psykose og rus

stoff

psykose

tid

Psykose og rus

stoff

psykose

tid

Psykose og rus

stoff

psykose
+ stoff

tid

Psykose og rus

stoff

psykose
+ stoff

tid

Psykose og rus

stoff

Uvanlig symptombilde

psykose
+ stoff

tid

En svensk studie

En svensk studie

- 8483 mannlige rekrutter 1969-70

En svensk studie

- 8483 mannlige rekrutter 1969-70
- Boende i Stockholm

En svensk studie

- 8483 mannlige rekrutter 1969-70
- Boende i Stockholm
- Undersøkt etter 15 år

En svensk studie

- 8483 mannlige rekrutter 1969-70
- Boende i Stockholm
- Undersøkt etter 15 år
- Alle hadde blitt undersøkt ved 2 spørreskjemaer: sosial bakgrunn – oppvekst – tilpasning til skole – psykiatrisk anamnese – misbruk av stoff/alkohol

En svensk studie

En svensk studie

Cannabis episodes
0
1-10
11-50
> 50

En svensk studie

Cannabis episodes	Conscripts %
0	80
1-10	12
11-50	4
> 50	4

En svensk studie

Cannabis episodes	Conscripts %	Cases with Sch.
0	80	28
1-10	12	5
11-50	4	3
> 50	4	6

En svensk studie

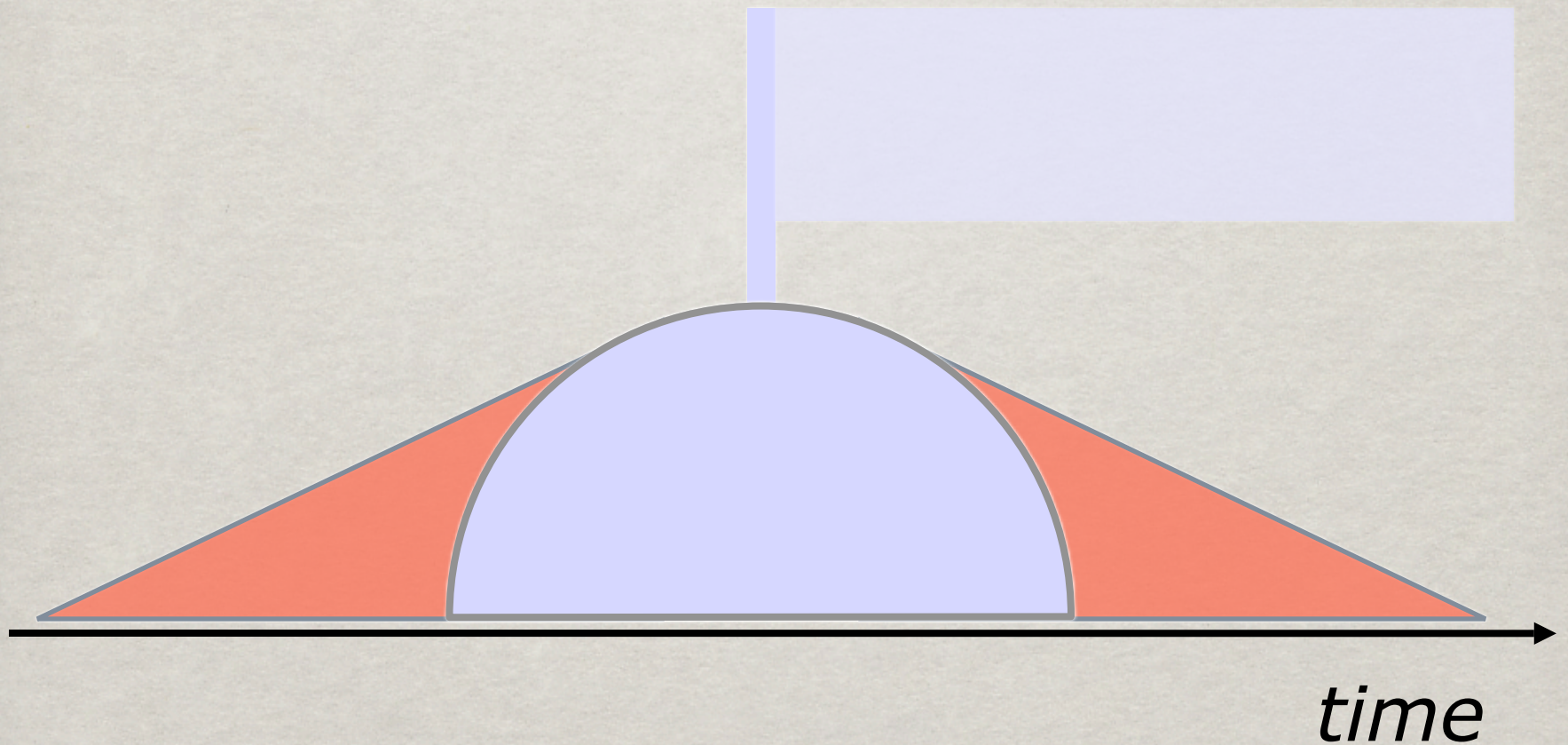
Cannabis episodes	Conscripts %	Cases with Sch.	Relative risk
0	80	28	1.0
1-10	12	5	1.2
11-50	4	3	2.4
> 50	4	6	4.1

En svensk studie

En svensk studie

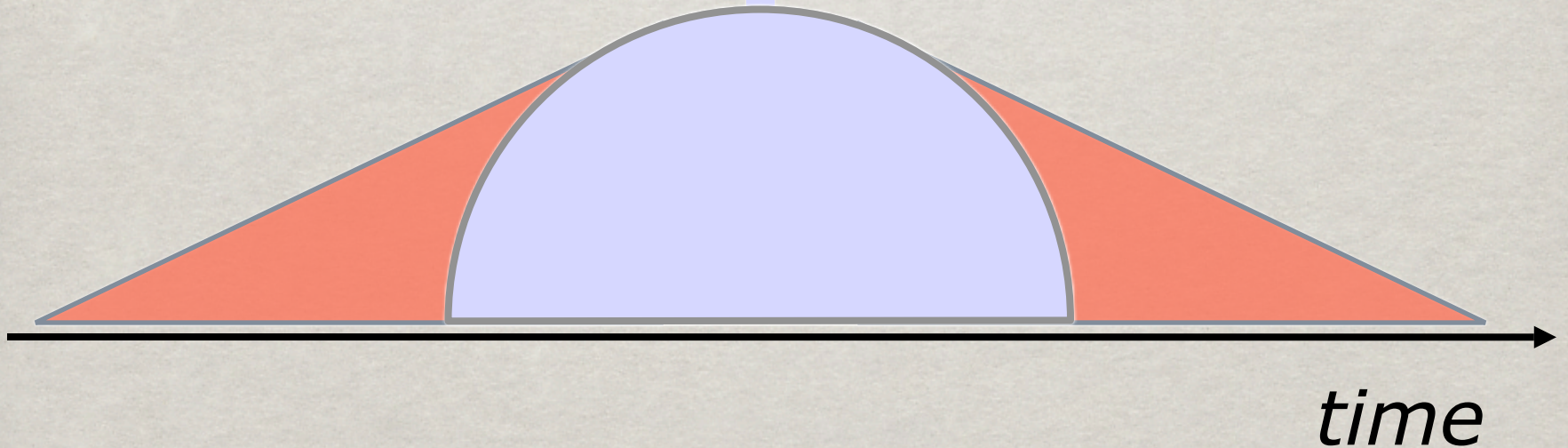
- Cannabis-brukere med schizofreni har
  - Raskere psykosestart
  - Bedre premorbid fungering
  - Mer positive symptomer ved start av behandlingen

En svensk studie

En svensk studie

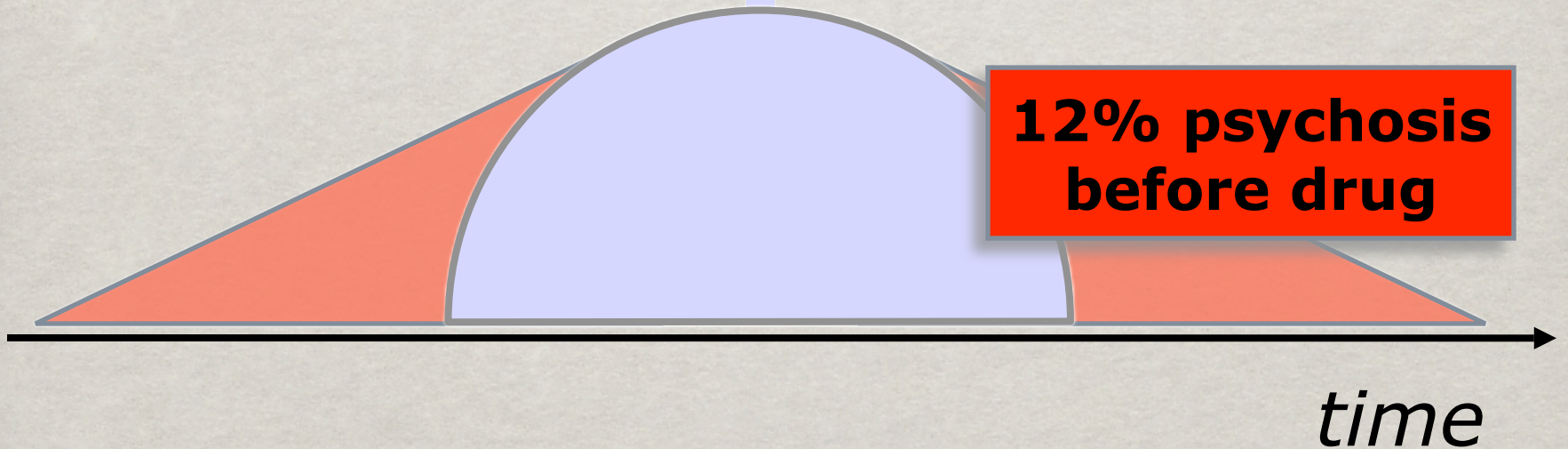
**112 schizophrenia
Cases with severe
cannabis-abuse**

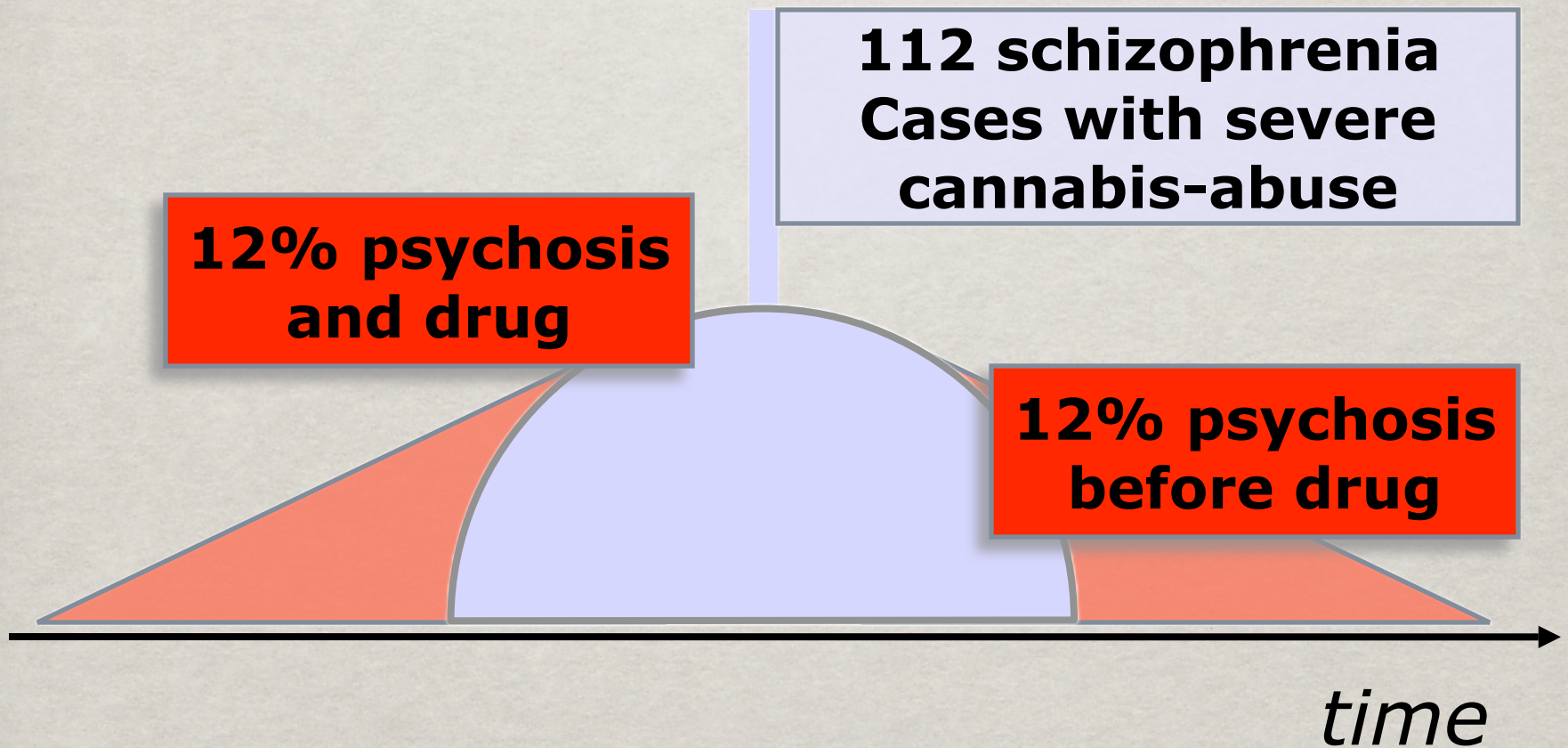
En svensk studie

**112 schizophrenia
Cases with severe
cannabis-abuse**

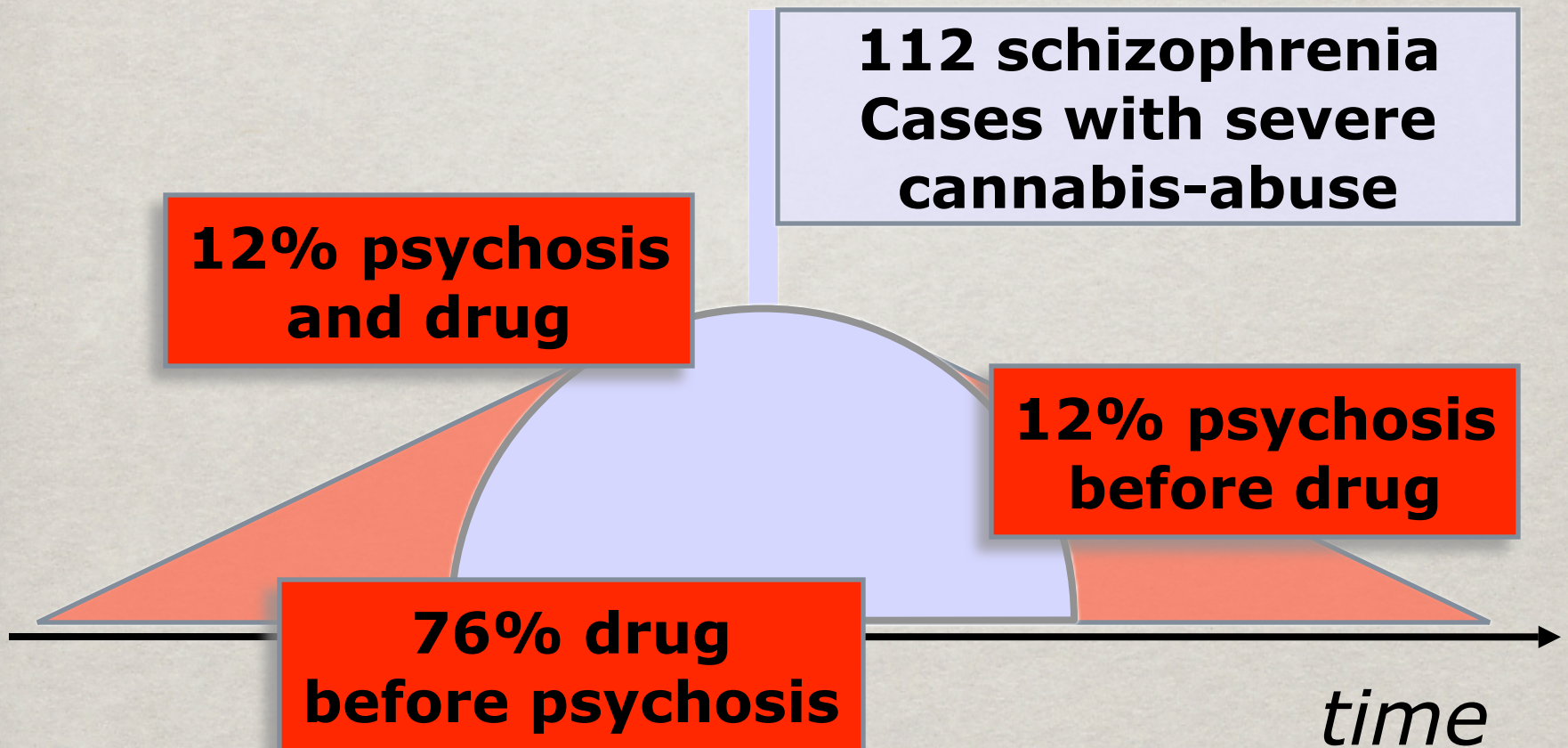
**12% psychosis
before drug**

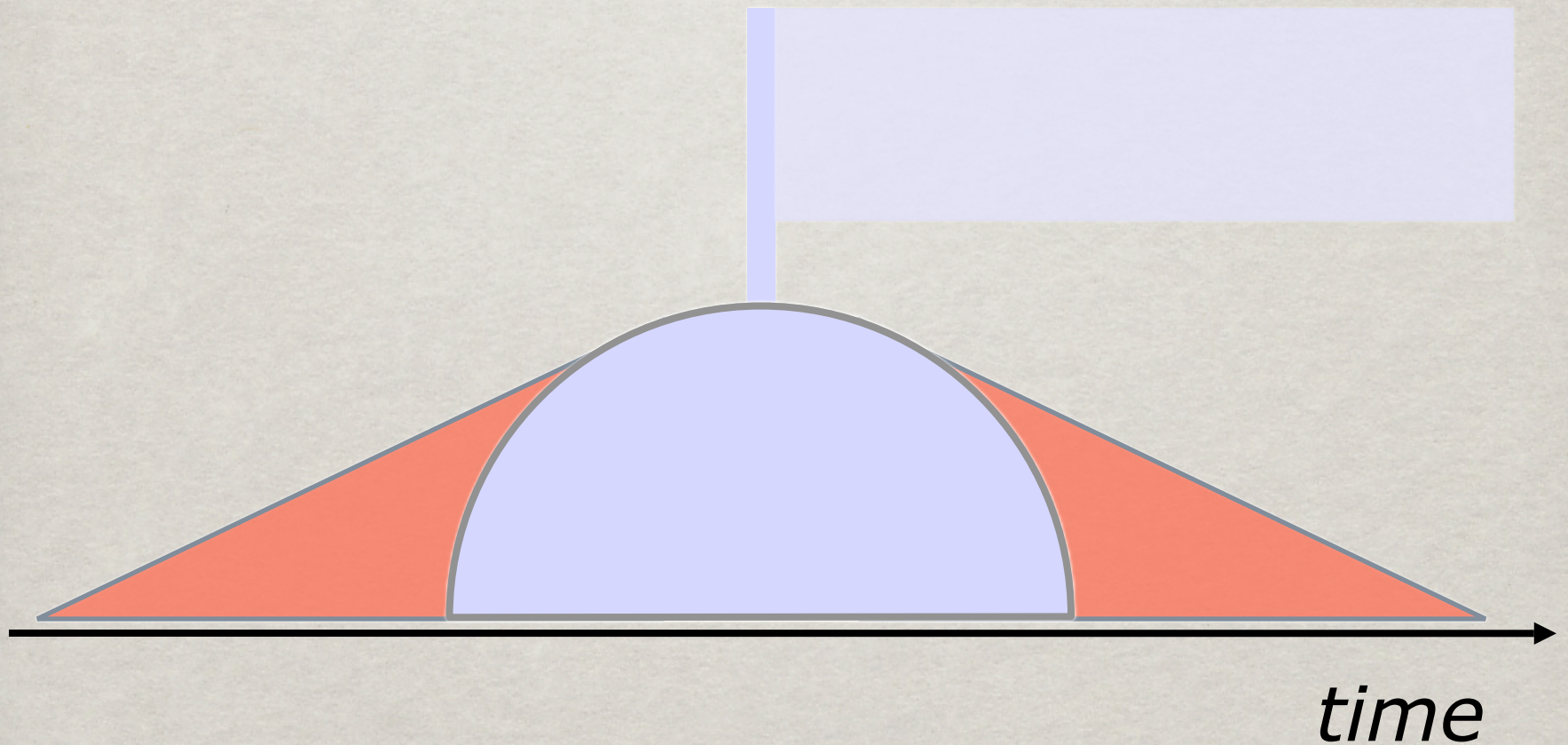
En svensk studie

En svensk studie

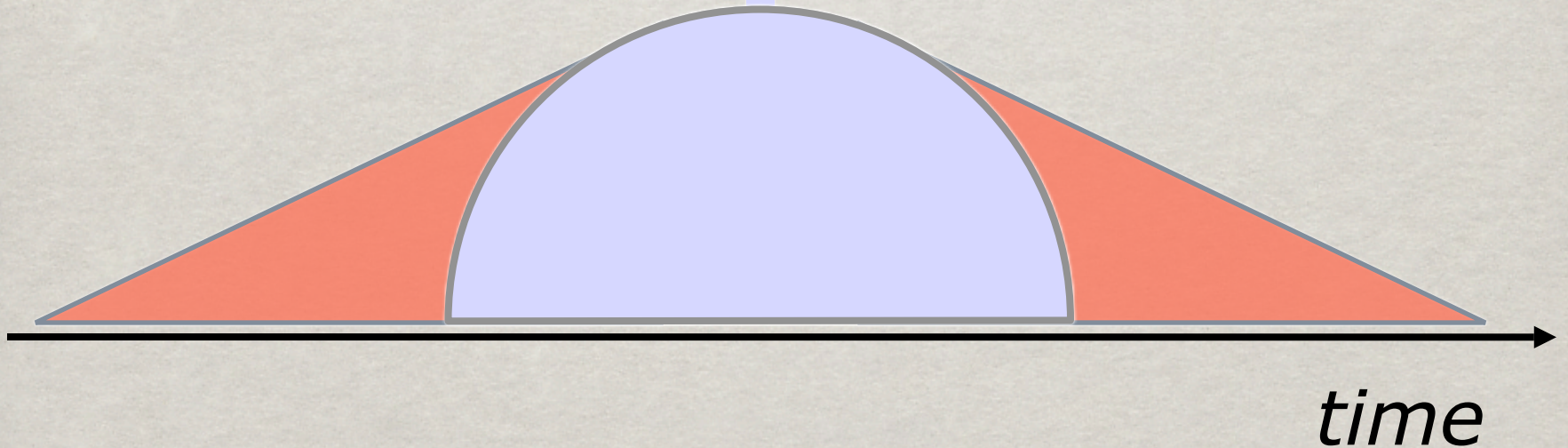

En tysk studie

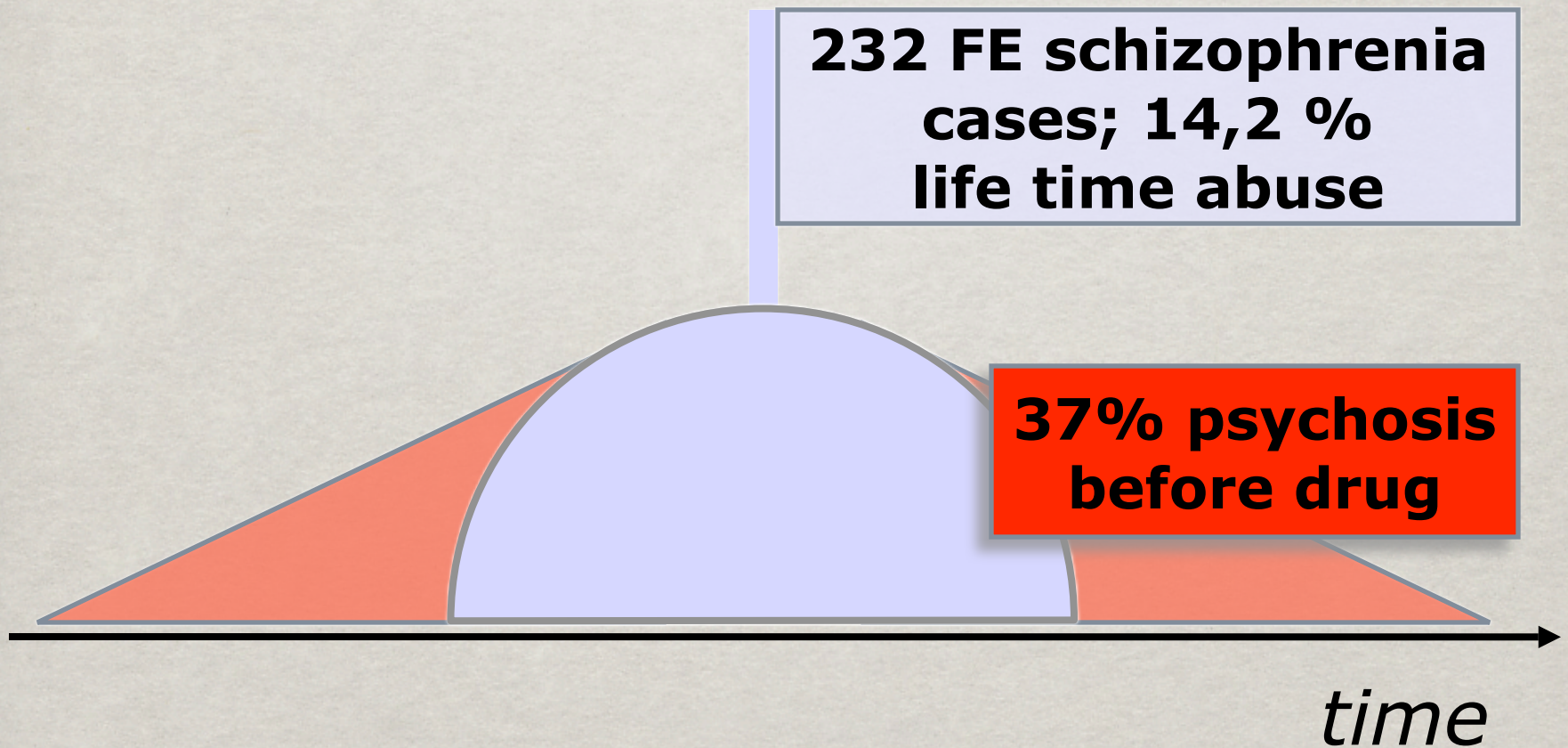

En tysk studie

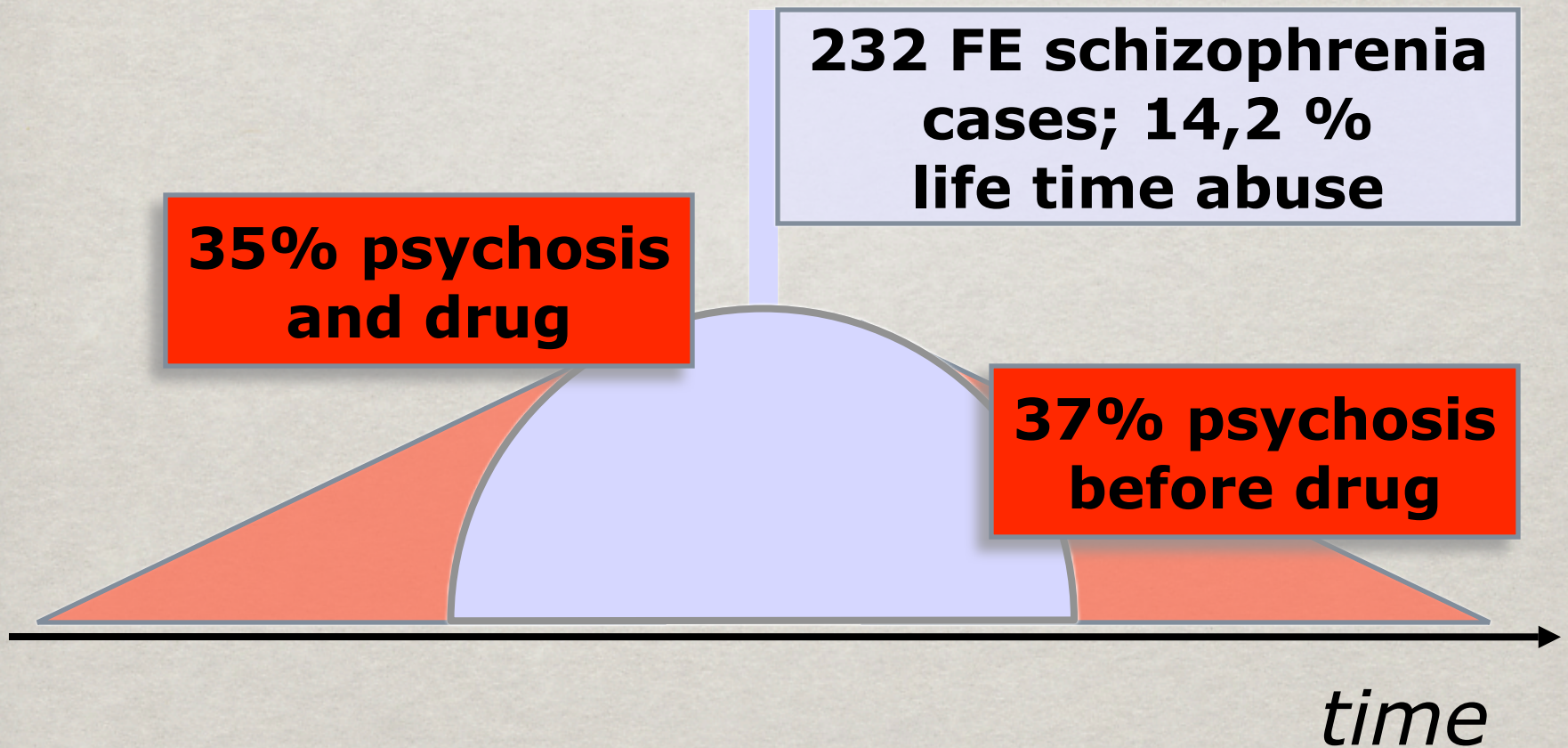
**232 FE schizophrenia
cases; 14,2 %
life time abuse**

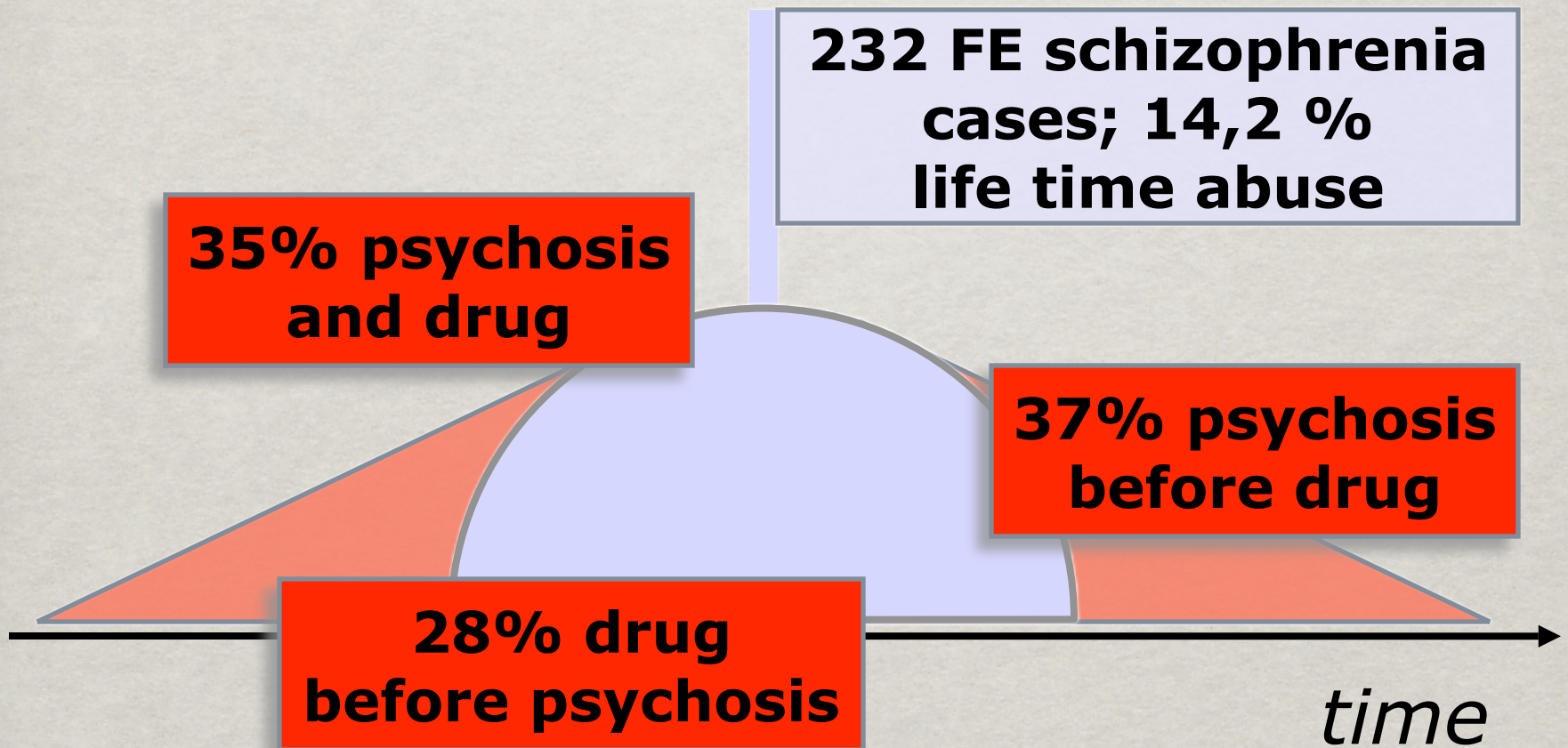
En tysk studie

En tysk studie

En tysk studie

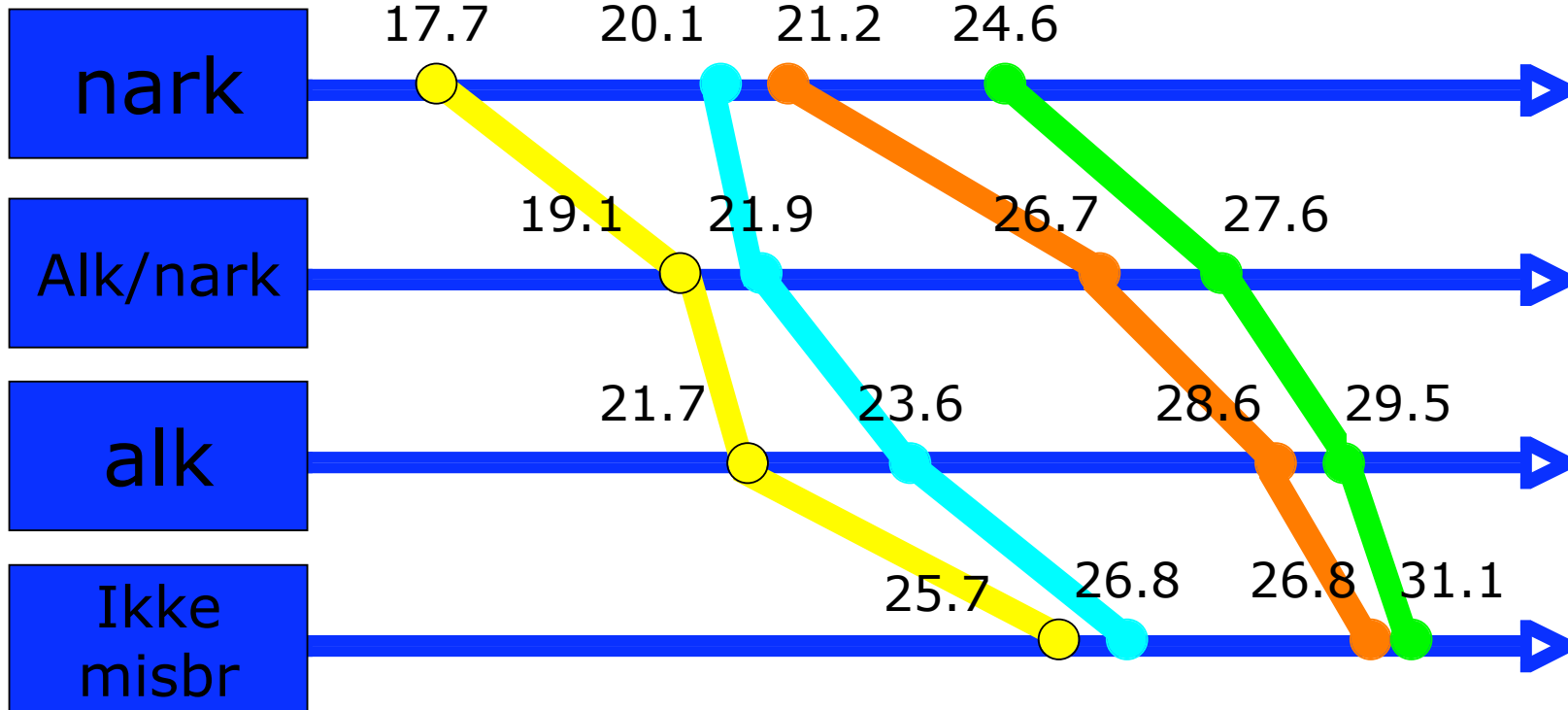

første tegn

første neg

første pos

innl

alder

utredning

utredning

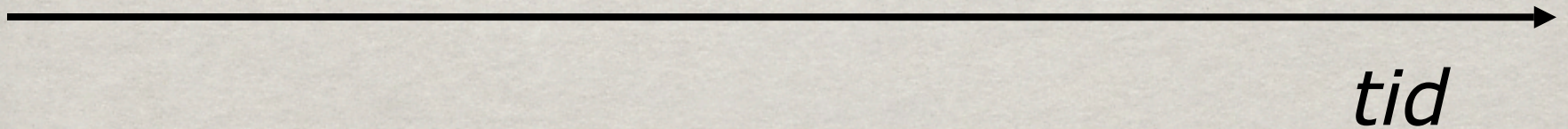
- Ingen kan vite om en akutt psykotisk person lider av "rusindusert psykose"

utredning

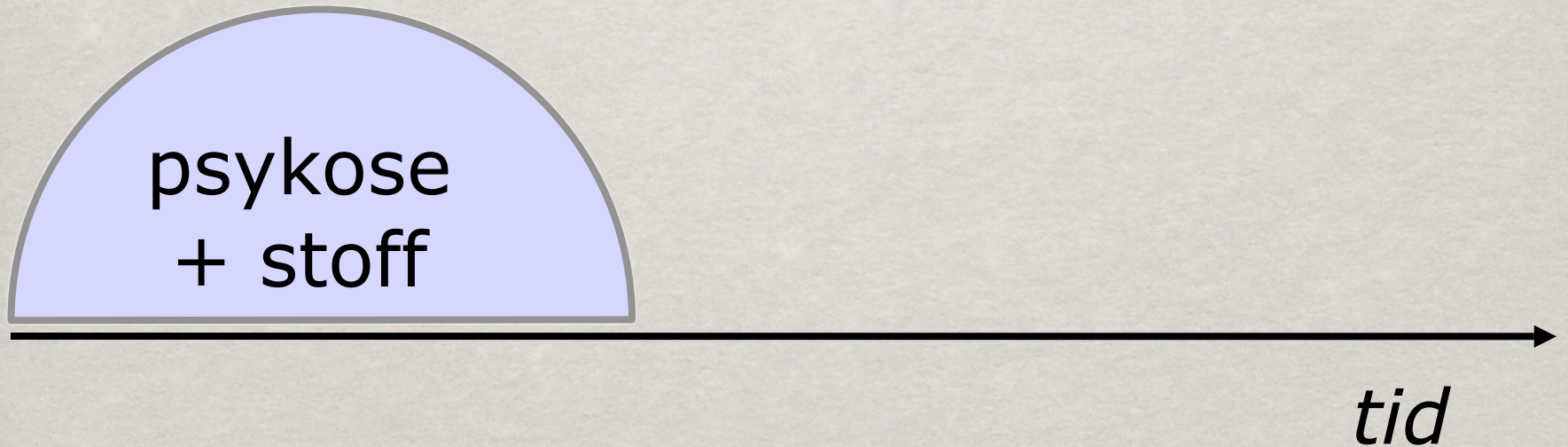
- Ingen kan vite om en akutt psykotisk person lider av "rusindusert psykose"
- Pasienten må observeres rusfri og (aller helst) medikamentfri i minst 1 mnd.

utredning

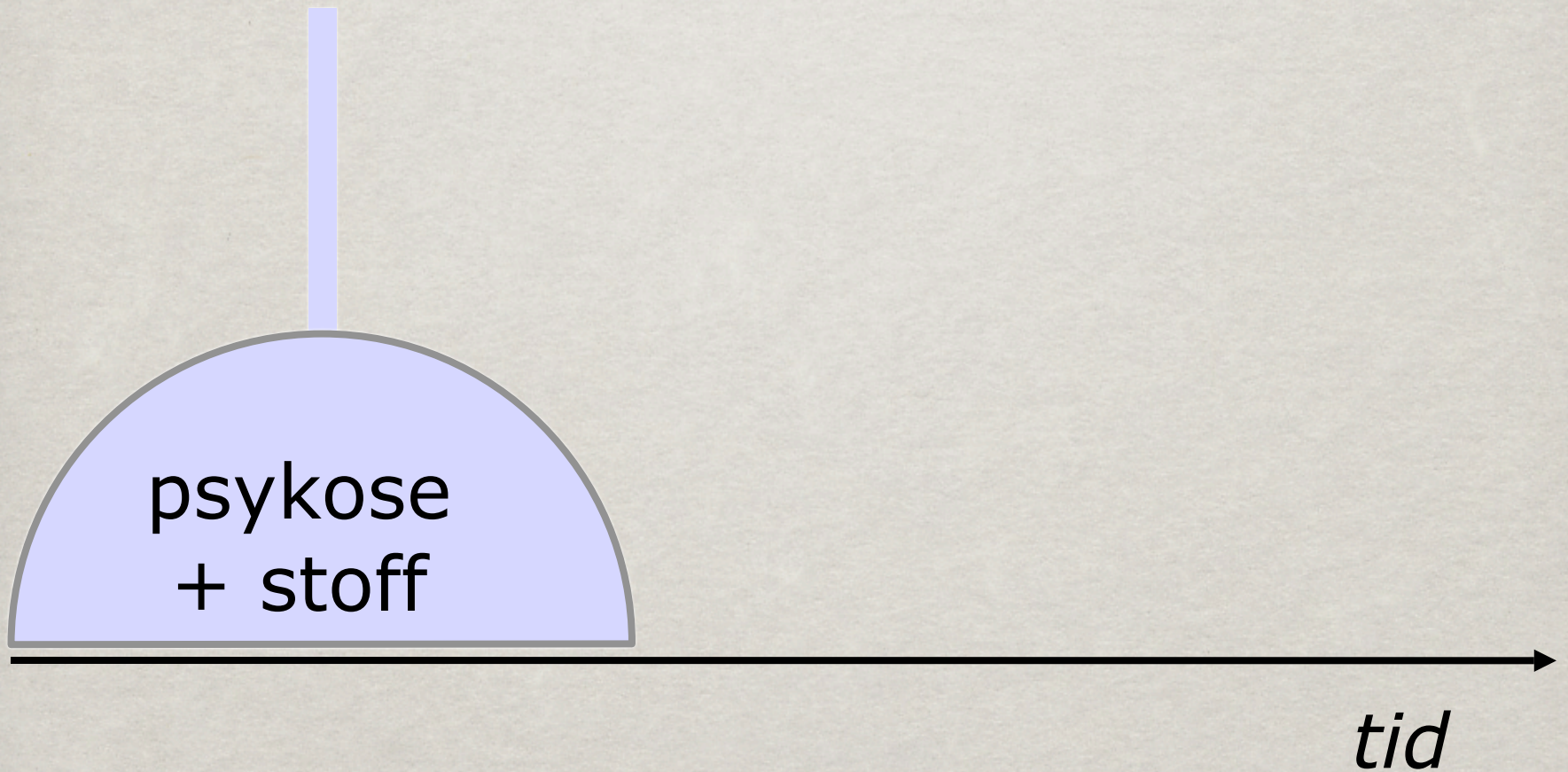
utredning

utredning

utredning

utredning

PANSS

psykose
+ stoff

tid

A diagram illustrating a concept. At the top left, the word "utredning" is written in a large, bold, blue font. Below it, a light blue semi-circle is positioned on a horizontal axis. Inside the semi-circle, the text "psykose + stoff" is written. A vertical line connects the top of the semi-circle to a light blue rectangular box containing the word "PANSS" in bold black letters. The horizontal axis is labeled "tid" at its right end, with an arrow pointing to the right.

utredning

PANSS

psykose
+ stoff

**4 uker
uten rus**

tid

utredning

PANSS

psykose
+ stoff

**4 uker
uten rus**

tid

utredning

PANSS

psykose
+ stoff

4 uker
uten rus

SCID

tid

Psykose + rus

Psykose + rus

- 4 uker med psykose uten rus

Psykose + rus

- 4 uker med psykose uten rus
- 1/2 år med svekket psykose etter rusfrihet

Psykose + rus

- 4 uker med psykose uten rus
- 1/2 år med svekket psykose etter rusfrihet
- Rusinduserte psykoser som er svært langvarige vil ofte kreve standard psykosebehandling

TIPS

TIPS

- Første episode ikke-affektiv psykose i Rogaland, Ullevål sektor i Oslo og Roskilde i Danmark

TIPS

- Første episode ikke-affektiv psykose i Rogaland, Ullevål sektor i Oslo og Roskilde i Danmark
- Alder 15-65

TIPS

- Første episode ikke-affektiv psykose i Rogaland, Ullevål sektor i Oslo og Roskilde i Danmark
- Alder 15-65
- Inklusjon 1997-2000

TIPS

- Første episode ikke-affektiv psykose i Rogaland, Ullevål sektor i Oslo og Roskilde i Danmark
- Alder 15-65
- Inklusjon 1997-2000
- Fokus på tidlig oppdagelse

TIPS results

TIPS results

- 301 pasienter

TIPS results

- 301 pasienter
- Gj. snitts alder 27.8

TIPS results

- 301 pasienter
- Gj. snitts alder 27.8
- Schizofreniliknende psykose
69%

TIPS results

- 301 pasienter
- Gj. snitts alder 27.8
- Schizofreniliknende psykose 69%
- Varighet av ubehandlet psykose; 4 uker i Rogaland vs 16 i kontrollsektorene

Misbruk

Misbruk

- Clinician rating scale (Drake et al 1990)

1 = ingen bruk

2 = bruk uten funksjonsnedsettelse

3 = misbruk

4 = avhengighet

5 = alvorlig avhengighet

TIPS results

TIPS results

Drake scores
No use
use
abuse
dependence
Severe dependence

TIPS results

Drake scores	1997-2000	1993-94
No use		
use		
abuse		
dependence		
Severe dependence		

TIPS results

Drake scores	1997-2000	1993-94
No use	62	79
use		
abuse		
dependence		
Severe dependence		

TIPS results

Drake scores	1997-2000	1993-94
No use	62	79
use	15	14
abuse		
dependence		
Severe dependence		

TIPS results

Drake scores	1997-2000	1993-94
No use	62	79
use	15	14
abuse	15	7
dependence		
Severe dependence		

TIPS results

Drake scores	1997-2000	1993-94
No use	62	79
use	15	14
abuse	15	7
dependence	8	0
Severe dependence		

TIPS results

Drake scores	1997-2000	1993-94
No use	62	79
use	15	14
abuse	15	7
dependence	8	0
Severe dependence	0	0

TIPS results

TIPS results

Type of drug
cannabis
amfetamin
cocain
polysubstance
other

TIPS results

Type of drug	1997-2000
cannabis	46
amfetamin	16
cocain	6
polysubstance	9
other	23

TIPS results

TIPS results

alder
menn %
DUP
alkohol

TIPS results

	misbruk	ikke- misbruk	p-value
alder			
menn %			
DUP			
alkohol			

TIPS results

	misbruk	ikke- misbruk	p-value
alder	22.9	29.3	0.0001
menn %			
DUP			
alkohol			

TIPS results

	misbruk	ikke- misbruk	p-value
alder	22.9	29.3	0.0001
menn %	81	52	0.0001
DUP			
alkohol			

TIPS results

	misbruk	ikke- misbruk	p-value
alder	22.9	29.3	0.0001
menn %	81	52	0.0001
DUP	36	52	0.35
alkohol			

TIPS results

	misbruk	ikke- misbruk	p-value
alder	22.9	29.3	0.0001
menn %	81	52	0.0001
DUP	36	52	0.35
alkohol	2.3	1.9	0.0001

TIPS results

TIPS results

*høyere er dårligere

TIPS results

sosial funksjon	misbruk	ikke-misbruk	p-value
barndom	0.8	1.1	0.05
12-15	0.9	1.4	0.006
16-18	1.3	1.6	0.04
voksen	1.5	1.8	0.3

*høyere er dårligere

TIPS results

*høyere er dårligere

TIPS results

akademisk	misbruk	ikke- misbruk	p-value
barndom	2.0	1.7	0.05
12-15	2.5	2.1	0.02
16-18	3.0	2.1	0.0001
seksuelle relasjoner			n.s.

*høyere er dårligere

TIPS results

*høyere er dårligere

TIPS results

PANSS	misbruk	ikke- misbruk	p-value
positive	20.3	19.9	n.s.
negative	14.9	15.4	n.s.
generelle	34.0	35.3	n.s.
total	69.3	70.7	n.s.

*høyere er dårligere

TIPS results

*høyere er bedre

TIPS results

året før innleggelse*	misbruk	ikke-misbruk	p-value
venner	3.4	2.7	0.0001
økonomi	3.5	4.1	0.01
meningsfull aktivitet	1.9	2.6	0.001
familiebeh	4.8	4.7	n.s.

*høyere er bedre

Results: status at 2 year

Results: status at 2 year

no-abuse

N = 165

abuse

N = 82

P-value

Results: status at 2 year

1 year

no-abuse

N = 165

abuse

N = 82

P-value

In remission

67

65

Relapse

10

14

Continuous

24

21

n.s.

	no-abuse N = 165	abuse N = 82	P-value
In remission	67	65	
Relapse	10	14	
Continuous	24	21	n.s.

Results: status at 2 year

1 year	no-abuse N = 165	abuse N = 82	P-value
In remission	67	65	
Relapse	10	14	
Continuous	24	21	n.s.
2 year			
In remission	74	67	
Relapse	10	18	(0.07)
Continuous	17	15	n.s.

Drugs at 1 year

Drugs at 1 year

no-abuse

N = 213

abuse

N = 64

P-value

Drugs at 1 year

Drug	no-abuse N = 213	abuse N = 64	P-value
no use	85	35	
use	8	19	
abuse	5	30	
dependence	2	16	0.0001

Drugs at 1 year

Drug	no-abuse N = 213	abuse N = 64	P-value
no use	85	35	
use	8	19	
abuse	5	30	
dependence	2	16	0.0001

Drugs at 1 year

Drug	no-abuse N = 213	abuse N = 64	P-value
no use	85	35	
use	8	19	
abuse	5	30	
dependence	2	16	0.0001

Drugs at 2 year

Drugs at 2 year

no-abuse

N = 196

abuse

N = 59

P-value

Drugs at 2 year

Drug	no-abuse N = 196	abuse N = 59	P-value
no use	86	36	
use	10	19	
abuse	3	20	
dependence	1	25	0.0001

Drugs at 2 year

Drug	no-abuse N = 196	abuse N = 59	P-value
no use	86	36	
use	10	19	
abuse	3	20	
dependence	1	25	0.0001

oppsummering

oppsummering

- Grundig anamnese er grunnlaget for å stille psykose-diagnose i tillegg til rusmisbruk

oppsummering

- Grundig anamnese er grunnlaget for å stille psykose-diagnose i tillegg til rusmisbruk
- Det er nødvendig med en observasjonsperiode på minst 6 uker eller en slik periode i anamnesen

oppsummering

oppsummering

- 23 % i TIPS misbruker stoff; mest cannabis (46%) men også amphetamin (16%)

oppsummering

- 23 % i TIPS misbruker stoff; mest cannabis (46%) men også amphetamin (16%)
- I tillegg har 16% "rekreasjonsbruk"

Konklusjon

Konklusjon

- Psykiatrien må forholde seg til rusmisbrukere med psykose

Konklusjon

- Psykiatrien må forholde seg til rusmisbrukere med psykose
- På tross av det er vanskelig både å utrede og behandle dem...

Konklusjon

- Psykiatrien må forholde seg til rusmisbrukere med psykose
- På tross av det er vanskelig både å utrede og behandle dem...
- Vi må skape bedre rammer for dette arbeidet